

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

Укладач: **Попович І.С.**, доктор психологічних наук, професор

Предметом вивчення навчальної дисципліни/освітньої компоненти «Психологія управління» є психологічні закономірності управлінських відносин, які огорнули всіх людей як членів трудового колективу.

Міждисциплінарні зв'язки: Вивчення навчальної дисципліни/освітньої компоненти «Психологія управління» базується на загальних та фахових компетентностях, сформованих здобувачами під час вивчення таких ОК: «Загальна психологія», «Соціальна психологія з практикумом», «Вікова та педагогічна психологія», «Юридична психологія» та «Психологія праці». Вивчення цієї навчальної дисципліни/освітньої компоненти закладає базові компетенції до наступних ОК: «Психологія соціальних відносин», «Організаційна психологія».

Мета та завдання навчальної дисципліни/освітньої компоненти

Мета: сформувати у здобувачів системних знання про психологічні закономірності управлінської діяльності, розкриття особливості застосування здобутих знань в структурі діяльності керівника.

Завдання курсу:

1. Розкрити теоретичні поняття, вихідні положення, структуру та науково-категорійний апарат психології управління.

2. Засвоїти сучасні підходи до розуміння управління соціальними системами, психологічні закономірності управлінської діяльності, методи психологічних досліджень в психології управління.

3. Навчити здобувачів вищої освіти операціоналізувати отримані знання в практику для забезпечення ефективної управлінської діяльності, реалізовувати ключові напрями роботи практичного психолога в управлінській практиці.

Компетентності та програмні результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни/освітньої компоненти «Психологія управління» спрямовано на формування таких компетентностей та програмних результатів навчання (ПРН):

Загальні компетентності (ЗК) :	Фахові компетентності (ФК):	Програмні результати навчання (ПРН):
ЗК 1. ЗК 3.	ФК 4. ФК 12.	ПРН 1-4. ПРН 8-10. ПРН 13-18.

На вивчення навчальної дисципліни/освітньої компоненти відводиться **90** годин **3** кредити ЄКТС.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни/освітньої компоненти**Змістовий модуль 1.****Теоретичні засади психології управління****Тема 1. Психологія управління як галузь психологічного знання.**

Психологія управління як галузь психологічної науки. А. Файоль «Основи менеджменту». Предмет, об'єкт та завдання психології управління. Психологія управління і «відлига 1960 рр.». Структура та функції психології управління. Теоретико-пізнавальна функція. Соціально-психологічна функція. Інформаційна функція. Економічна функція. Основні поняття психології управління. Менеджер. Людський чинник. Зміст психології управління. Розділи психології управління. Взаємозв'язок психології управління з іншими галузями науки.

Тема 2. Методологія та методи психології управління.

Взаємозв'язок методології та методики наукового дослідження. Психологічні методи вивчення особистості в системі управління. Метод спостереження. Метод опитування. Метод експерименту. Метод вивчення документів. Соціально-психологічні методи вивчення організації в структурі управління. Метод впливу. Метод соціометрії. Експектометрія. Метод групового оцінювання особистості. Методи, спрямовані на розв'язання управлінських завдань і прийняття управлінських рішень. Метод «гарної ідеї». Метод «мозкового штурму». Метод синектики. Метод щоденників. Метод Дельфі. Метод «635». Метод утопічних ігор. Метод Дельбека. Вимоги до достовірності отриманих даних.

Тема 3. Історія становлення та розвитку психології управління.

Зародження ідей психології управління в надрах зарубіжної філософії. Накопичення знань про організовану діяльність людей, спроба осмислення системи управління державою (Платон, Ф. Бекон, Ч. Х. Кулі, Дж. Локк, Г. Лебон, Г. Тард, М. Вебер та ін.). Розроблення ідей психології управління в межах соціології та психології. Ф. Тейлор «Школа наукового менеджменту». Формування психологічних знань в теорії управління. Основні школи наукового управління. Внесок у галузі психології управління. Становлення і розвиток зарубіжної психології управління. Ідеї теорії менеджменту Пітера Друкера. Становлення і розвиток вітчизняної психології управління. Перспективи розвитку психології управління. Роль керівника в управлінні. Актуалізація комунікативної підготовки керівників нового типу.

Тема 4. Психологічні основи управлінської діяльності.

Поняття про управлінську діяльність. Суб'єкт і об'єкт управлінської діяльності. Основні підходи до вивчення управлінської діяльності. Функціональний аналіз (А. Файоль). Управлінська функція. Нормативний аналіз. Посадовий обов'язок. Рольовий аналіз (Г. Мінцберг). Роль (місія керівника). Діменсійний аналіз (Г. Юкл). Діменсія. Емпіричний аналіз. Ситуація управління. Діяльнісно-психологічний аналіз (С. Л. Рубінштейн, О. М. Леонт'єв). Дія. Мікроаналіз (Ф. Тейлор, Ф. Гілберт). Дрібні управлінські операції. Психологічна структура управління. Акме керівника. Акме організації. Поняття професіоналізму

управлінської діяльності та професіоналізму керівника. Акмеологічний підхід до проблеми становлення особистості керівника.

Тема 5. Психологічний зміст функцій управління. Планування. Організація. Мотивація. Координація. Контроль. Психологічні особливості планування. План. Стратегія. Етапи розроблення і реалізації стратегії організації. Місія організації. Візія організації. Прийняття управлінських рішень. Поняття, види та принципи формулювання цілей організації. Психологія прийняття управлінських рішень. SWOT-аналіз: аналіз сильних і слабких сторін, шансів і загроз. Характеристики індивідуальних та групових рішень. Етапи прийняття управлінських рішень. Методи прийняття управлінських рішень. SMART-технологія. «Дерево цілей» організації. Психологія організації діяльності. Делегування повноважень. Мотивація як функція управління. Основні теорії мотивації працівника організації. Соціально-психологічна функція управління. Психологічні особливості контролю в організації як функції управління.

Змістовий модуль 2.

Соціально-психологічні особливості управління.

Тема 6. Психологія особистості керівника. Керівник як об'єкт психологічних досліджень. Конкурентний підхід. Ситуаційна теорія. Системний підхід. Професійно важливі якості та риси керівника. Аналіз здібностей до управлінської діяльності. Компетентність і відповідальність керівника. Психологічна природа відповідальності як якості особистості. Роль відповідальності у діяльності керівника. Соціальні та управлінські ролі керівника. Мотиваційна сфера особистості керівника. Детермінанти та механізми розвитку особистості керівника. Гендерний аспект управлінської діяльності: актуальність питання, ознаки чоловічого та жіночого стилів управління. Психологічні типи керівників.

Тема 7. Психологія кар'єри в управлінні. Поняття кар'єри. Кваліфікація. Професія. Види кар'єри. Кар'єра як вид діяльності (Є. О. Климов). Кар'єра як послідовність посад (О. А. Гаврилиця, Е. Г. Молл). Кар'єра як спосіб життя (Я. А. Чернишов). Кар'єра як реалізація покликання (А. Маслоу, В. Франкл). Кар'єра як професійний досвід даної людини, який не може бути зведений тільки до професії або професійної ролі (Д. А. Джемсен). Кар'єра як професійний шлях, в процесі якого розвивається людина (К. О. Абульханова-Славська та ін.). Кар'єра як досягнення, матеріальний достаток і соціальне визнання (Л. М. Мітіна, Н. С. Пряжников, Е. Ю. Пряжнікова). Основні етапи та чинники розвитку ділової кар'єри. Психологія управління кар'єрою. Психологічні компоненти формування професійної

Тема 8. Соціально-психологічні параметри управління. Психологія ділового спілкування. Комунікативна природа управління. Соціальна інформація. Ділове спілкування як засіб управлінського впливу. Психологічні особливості навіювання, наслідування, переконання, соціального зараження у діловій взаємодії. Сторони ділового спілкування (комунікативна, інтерактивна, перцептивна). Технологія ведення переговорів. Етапи ведення переговорів.

Тактичні прийоми в переговорах. Етнокультурна та етнопсихологічна детермінація управлінського спілкування.

Тема 9. Психологічні типи та стилі керівництва. Поняття стилю керівництва в психології управління. Чинники формування стилю керівництва. Класифікація стилів управління з позиції поведінки керівника. Управлінська сітка. Психологічні підходи до аналізування стилю керівництва: а) підхід з позиції особистісних рис; б) поведінковий підхід до вивчення стилю керівництва; в) ситуаційний підхід до вивчення стилю керівництва. Психологічні характеристики традиційних та сучасних стилів керівництва. Поняття типу керівника у психології управління. Сучасні типи керівників.

Форма підсумкового контролю успішності навчання диференційований залік.

Засоби діагностики успішності навчання:

Система контролю успішності здобувача поєднує такі види: поточний контроль; вибіркового контролю; підсумковий модульний контроль, до якого віднесено питання для самостійного опрацювання; семестровий академічний контроль.

Використано такі **методи навчання:** лекційні та практичні заняття з підготовкою доповідей і реферативних повідомлень, застосування модульного тестування і фронтальних поточних опитувань та самостійних робіт.

Методи організації та реалізації навчально-професійної діяльності:

1. За джерелом інформації:

- словесні: традиційна лекція, лекція-презентація, дискусія, бесіда, доповідь, реферативне повідомлення, експертна оцінка;
- практичні: аналізування складних управлінських ситуацій, вирішення кейсових завдань, презентація, колегіальне оцінювання, підготовка психодіагностичного інструментарію з окресленої управлінської проблеми);
- наочні: презентація, спостереження, моделювання.

2. За логікою передачі та сприймання навчальної інформації: дедуктивні/індуктивні, аналізування/синтезування.

3. За мірою самостійності мислення: відтворювальні, проблемно-пошукові, творчі;

4. За формуванням допитливості до навчально-професійної діяльності: пізнавальні дискусії, експертне оцінювання, мозковий штурм, створення проблемно-пошукових груп, індивідуальне завдання.

Підсумкова оцінка з ОК «Психологія управління» об'єднує усі активності здобувача, що подані в силабусі з урахуванням інформальної та неформальної освіти.

Рекомендована література

Основна література:

1. Блинова О. Є. Трудова міграція населення України у соціально-психологічному вимірі: монографія. Херсон: РПО, 2011. 486 с.

2. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту: навч. посіб. К.: Либідь, 2004. 424 с.
3. Казмиренко В. П. Социальная психология организаций. К.: МЗУУП, 1993. 384 с.
4. Крысько В. Г. Социальная психология: словарь-справочник. Мн.: Харвест, 2004. 688 с.
5. Кулініч І. О. Психологія управління: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 292 с.
6. Лозниця В. С. Психологія менеджменту: навч. посіб. К.: Ексоб, 2000. 512 с.
7. Мельник Л. П. Психологія управління: курс лекцій. К.: МАУП, 1999. 176 с.
8. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління: посіб. К.: Академвидав, 2003. 568 с.
9. Попович І. С. Оптимізація розвитку соціально-психологічних очікувань у студентській групі: навч.-метод. посіб. Херсон: ВАТ «ХМД», 2013. 204 с.
10. Попович І. С. Психологічні виміри соціальних очікувань особистості: монографія. Херсон: ПАТ «ХМД», 2017. 504 с.
11. Попович І. С. Психологія соціальних очікувань особистості: методологія, теорія і практика: навч.-метод. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 158 с.
12. Попович І. С. Соціально-психологічні очікування в людських взаєминах. Херсон: ВАТ «ХМД», 2009. 240 с.
13. Урбанович А. А. Психология управления: учеб. пособ. Мн.: Харвест, 2007. 349 с.

Допоміжна література:

14. Андреева Г. М. Социальная психология: учеб. М.: МГУ, 1988. 432 с.
15. Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянская Е. В. Психология управления. Харьков, 1988. 464 с.
16. Вудкок М., Френсис Д. Раскрепощенный менеджер. М.: Дело, 1991. 312 с.
17. Джуэлл Л. Индустриально-организационная психология: учеб. для вузов. СПб.: Питер, 2001. 720с.
18. Завацька Н. Є. Соціокультурні та психологічні аспекти адаптації особистості в сучасному соціумі: монографія. Луганськ: Вид-во імені В. Даля, 2012. 320 с.
19. Истратова О. Н. Справочник психолога-консультанта организации. Ростов н/Д: Феникс, 2007. 638 с.
20. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект). К., 2000. 286 с.
21. Курс практической психологии, или как научиться работать и добиваться успеха: учеб. пособ. для высш. управл. персон. Ижевск: Изд-во Удм. ун-та, 2000. 448 с.
22. Моргунов Е. Б. Личность и организация. Конспекты лекций. М.: Тривола, 1996. 316 с.
23. Ньюстром Дж. В. Организационное поведение. Поведение человека на рабочем месте. СПб.: Питер, 2000. 448 с.
24. Основи психолого-управлінського консультування: навч. посіб. / За наук. ред. Л. М. Карамушки. К.: МАУП, 2002. 136с.
25. Свенцицкий А. Л. Психология управления организациями. СПб.: Изд-во СПбГУ, 1999. 260 с.
26. Попович И.С. Социальные ожидания в теориях мотивации личности. Вестник Пермского университета. Философия. Психология. Социология. 2014. Вып. 4(20). С. 53-63.
27. Попович І. С. Вплив соціально-психологічних очікувань на професійне зростання та професійне здоров'я фахівців. Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукраїнського національного ун-ту імені В. Даля. Сєверодонецьк: Вид-во СНУ імені В. Даля, 2018. № 2 (46). С. 129-139.
28. Попович І. С. Конструювання особистістю моделі очікуваного майбутнього. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: психологічні науки: зб. наук. праць ХДУ. Херсон: ВД «Гельветика», 2015. Вип. 6. 145–154.
29. Попович І. С. Мотиваційний компонент соціально-психологічних очікувань. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. К., 2011, т. XIII, ч. 4. С.290–297.

30. Попович І. С. Самооцінка як критерій соціально-психологічних очікувань. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. К.: «ГНОЗІС», 2010. Т. 12, ч. 3. С. 326–333.
31. Попович І. С. Феномен ціннісно-орієнтаційної єдності в групі курсантів. Проблеми заг. та пед. психол. К. 2002. Т. IV. Ч. 5. С. 203-209.
32. Психология управления персоналом: пособ. для специалистов, работающих с персоналом / под ред. А. В. Батаршева, А. О. Лукьянова. М.: Изд-во Института психотерапии, 2005. 624 с.
33. Технології роботи організаційних психологів: навч. посіб. для здобувачів вищої освіти вищ. навч. закл. та слухачів інститутів після диплом. освіти / За науч. ред. Л. М. Карамушки. К.: ІНКООС, 2005. 366с.
34. Чикер В. А. Психологическая диагностика организации и персонала. СПб.: Речь, 2004. 176с.
35. Popovych I. S. Social expectations – a basic component of the system of adjusting of social conduct of a person. Australian Journal of Scientific Research. 2014, 2(6), P. 393–398.

Інформаційні ресурси:

36. Halian, A., Halian, I., Burlakova, I., Shevchenko, R., Lappo, V., Zhigarenko, I., Popovych, I. Emotional Intelligence in the Structure of Adaptation Process of Future Healthcare Professionals. Revista Inclusiones, 7(3). 2020. P. 447-460.
<http://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1347>
37. Popovych, I., Blynova, O., Zhuravlova, A., Toba, M., Tkach, T., Zavatska, N. Optimization of development and psycho-correction of social expectations of students of foreign philology. Revista Inclusiones, 2020. 7(SI). P. 23–38.
<http://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1657>
38. Popovych, I., Zhigarenko, I., Losiyevska, O., Dovbenko, S., Kashyrina, Ye., Shevchenko, R., Piletska, L. Research of Achievement Motivation's Impaction the Career Orientations of Future Managers of Organization. Revista Inclusiones, 2020. 7(SI). P. 247–263.
<http://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1231>
39. Tsiuniak, O., Pyslar, A., Lialiuk, G., Bondarenko, V., Kovtun, O., Los, O., Popovych, I. Research of interdependence of variables and factor structure of masters' readiness for innovative pedagogical activity. Revista Inclusiones, 2020. 7(3). P. 427-452.
<http://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1645>